Չ. ՏԱՐԻ Թիւ 1,764 Կ. ՊՕԼԻՍ. 1902. ՅՈՒԼԻՍ 15—28 23 ՐԱՄԱԶԱՆ ԱԽՐ, 1320 — 15 ԹԻՄՈՒԶ 1318 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Բիւզանդիոն

ՀԱՅԱԳԻՐ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԱՋԴԱՐԻՆ ԵՒ ԿԱՊԱՒԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻԼԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

«Բուզանթիոն»
Հայկական քաղաքական, տնտեսական եւ գրական օրաթերթ
Բիւզանդ Քէչեան
Բապ-Ալի Ճատտէսսի, № 23-25 Հին 75-23 Նոր
Կոստանդնուպոլիս

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻՐ

ԸՆԱՆԵԿԱՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ

Մենք աչխարհի մէկ ծայրն ենք, Ամերիկա՝ ալ միւս ծայրը։ Այս իրողութիւն, ֆիզիքապէս ճիշդ, բառացապէս ալ ուղիղ է այլ և այլ կերպերով։ Մենք այս տեղ մեր ժամքէն անգամ չենք կրնար անջընել թէ մեր վարդապետներն ու եպիսկոպոսները կրնան ամուսնանալ գէթ մէկ անգամ։ Միացեալ Նահանգաց մէջ 66 տարեկան եպիսկոպոսը կ'ընէ երկրորդ անգամ կ'կարգուի։

Բարացուցիչ (caractéristique) և հետաքրքրաշարժ այս լուրն անշուշտ կարդացիք չարաթի մը յառաջ Բիւզանդիոնի Արտաքին բաժինին մէջ, Տէյլ Թելեկրաֆէն քաղուած, ուր կ'պատմուէր թէ Ամերիկայի Եպիսկոպոսականներուն գլխաւոր ներկայացուցիչը՝ Նիւ Եորքի եպիսկոպոս Տքդ. Բոդդըր, որուն կինը տարի մը յառաջ մեռած էր՝ հինգ զաւակ թողլով իրեն, երկրորդ անգամ ամուսնանալու վրայ է այրի տիկին Ռլարքի հետ, որ 20էն մինչեւ 30 տարեկան չորս մանչ զաւակ ունի, և 35 միլիոն ռուբլի ժառանգած է իր հանգուցեալ ամուսնէն, և անկէ ի վեր այս հարստութիւնն 40 միլիոն ռուբլը կամ ութ միլիոն ոսկերինն ալ անցած է։ Այրի Տիկինն այրի եպիսկոպոսէն 10—12 տարի պզտիկ է։ Բայց այս «պզտիկ» բառն հոս լեզուի քաշայք մ'է լոկ։ Երկուքն ալ Թուններու տէր են, և հետաքրքրութեան սկզբնատառերը (Բոդդըր—Ռլարք) փոխանորդաբար միայն entrelacé ընել տալ։

Որովհետև Բիւզանդիոն կղերին ամուսնութեան դասը պատպանած է, որովհետև գրած է թէ երիտասարդ քահանայ մը երբ իր երիցուհին կանուխ կորսնցնելու դժբախտութիւնն ունենայ՝ պէտք է արտօնուի երկրորդ անգամ կարգուելու, որովհետև պարզած է թէ վայելչութեան ու կրօնական երկիւղածութեան բնաւ հակառակ չէ կանացի այրերն ալ վարդապետ կամ եպիսկոպոս ձեռնադրել, ուստի մեզ կ'հարցնեն թէ «Ինչ կ'ըսէ այս ուղիղին ետ «պիսկոպոսն այս տողերէն ալ երկրորդ անգամ կարգուելու։ Այս ալ պատասխանենք։ «Ասիկա կ'ըսէ ո՛ւռի՛։ Կամ մա՞ր ըսուածը են «Աղը կ'ուժէ ծոցնել Հայ Կղերին մէջ»։

Բայց ինչ ըսենք, սիրելիս, մեք աչխարհի մէկ ծայրն ենք, Ամերիկացիք՝ միւս ծայրը։ Մեր ըրածն ալ չափազանցութիւն է, անո՛նդն ալ։

Մեր հասկցած կերպով պատասխանութեան ո՛չ մէկ կանոն պիտի արգարացներ այս այրի Տիկնոջ երկրորդ անգամ ամուսնութիւնը։ Կին մը իր անձը միայն իրեն չի պարիր։ Քիչ մ'ալ իրեններուն կ'պարի։ Ողորմած հոգի ամուսինն իրեն պարգեւեր է չորս մանչ զաւակ, և անուր հարստութիւն, ընկերային ըստ ամենայնի նախանձելի դիրքով մը։ Բայց առաջին անգամ որ առիթը կ'ներկայանայ, այրին կ'փութայ վրայէն նետել ամուսնոյն անունն և ուրիշ անուն մը առնել։ Դո՛նէ երիտասարդութեան արդարացումն ունենար, և փորձութեան մէջ չիյնալու չքմեղանքը։ Անանկ բան չկայ, ինչպէս իր երկու ականջներուն քովերը զարդարող Նիւ Օրլէանի քամբակին պէս սպիտակ գեղնի թելերը կ'ըսեն պերճաբարբառ։ Այս կին, այս տարիքի մէջ, ինքզինք քիչ մը իր էրկան յիշատակին կ'պարտէր, քիչ մ'ալ՝ իր զաւակներուն եւ Թուններուն։ Պատուաբեր անուն մը անդրին նետելու չափ հանդգնաբեր, կամ նորաբեր և Թեթեւամիտ ըլլալու չէր։ Եթէ առարկուի թէ ինքզինք միայնակ կ'զգար աչխարհի մէջ, որի՞ կ'հասցուցներն թէ 40 միլիոն ռուբլի հարստութեամբ մը մարդ ինքզինք միայնակ կ'զգայ աչխարհի մէջ։ Եթէ ըսել կ'ուզուի թէ պիտոյ քոյն մը գտարկ կ'գտնէր իր մէջն և իր քովը, բայց ո՛չ ապաքէն Սէրն իր չրջաններն ունի, Սէրը միշտ նոյն ձեւով չէ որ կ'ողողէ մեր հոգին, և այս այրի Տիկնոջ պէտք եղածն ո՛չ թէ ամուսնական սէրն էր, այլ զաւակներուն և Թուններուն սէրը, իրմով իր չնորհիւ կազմուած ընտանիքին, իրէ քնած սեռներնին սէրը, որ անշուշտ պիտի չըրջապատէին զինք ամէն աղապատանքով, և իր յարգելի ծերութիւն տարիները նոյնպէս հաճելի պիտի կացուցանէին, ինքն ալ, իր գլուխը կապած, ո՛չ թէ հարսնութեան քողը,— որուն արժանիքով թելերն աղէկ պիտի չերթային իր ճերմկցող մազերուն, — այլ այրիութեան պատկառելի չլեցն, որուն սեռութեան այնքան գեղեցիկ պիտի վայլէր իր դէմքին հին փղոսկրի գոյն առնող սպիտակութիւնը, պիտի նախագահէր բազմանդամ ընտանիքին, որուն ալեզարդ նահապետը պիտի ըլլար, փոխանակ գասալիք ըլլալու իր կրած անունէն և պատկանած ընտանիքէն։

Զբաղումները պիտի չպակսէին այս օրհնեալ ծերութեան, քանի որ իր անահման միլիոններն անհուն պատճառութիւններ պիտի տային իրեն՝ իր չորս կողմը բարիքներ տիրելու համար նորանոր ձեռնարկութիւններ մտածելով և իրագործելով, և առնմանապէս ընտանեկան չրջանակի մը տէր, գիտութեան, լուսաւորութեան, բարութեան, առաչնորդութեան կարօտներու մեծագոյն ընտանիք մը որդեգրելով։— Գէթ այսպէս կ'ըմբռնենք մեք, Հայերս, գերազարտ այրի տիկնոջ մը դերն իր կեանքին մնացեալ մասին մէջ։ Հարկաւ ընկերային խնդիրներու մէջ Ամերիկացիներուն չափ լայնարձակ չենք մտածեր, բայց գոնէ՛ մեր Արեւելեան խելքով կ'գտանենք թէ այսպէս պէտք էր ընէր այրի Տիկին Ռլարք։

Աւելի քննադատելի է Եպիսկոպոսը։ զի այս տարիքին մէջ, պարտական էր իր կոչումին աւելի համապատասխան համակրանքներ ու զբաղումներ ստեղծել իրեն համար։ Ջաւակներու և Թուններու տէր, այսուհետեւ ինքզինք կ'պարտէր աւելի ընդարձակ ընտանիքի մը չահերուն և հոգերուն։ Իր ընտանիքն այսուհետեւ իր Եկեղեցին էր։ Իրեն համար այլ եւս գոյութիւն չունէր փարհութեան մէջ ինքնուրոյն և իր հօտը գայթակղեցնելու վտանգը։ Ծերութեան մնացեալ տարիները փոխանակ փափուկ մեծցած նոր կնկան մը ինամքներուն, փայփայանքներուն յատկացնելու, իր ժողովուրդն աւելի աղէկ հովուելու, իր հօտին երիտասարդ անդամներուն երջանկութիւնն ապահովելու պէտք էր տար։ Իրեն համար մանաւանդ չէր՞ն Պօղոս Առաքեալին խօսքերը թէ կանաժրին իր կնոջ կ'ծառայէ, իր կնոջ հանելի ըլլալիք բաները կ'մտածէ, իսկ իրեն նման ժուրի մնացողն Աստուծոյ միայն ծառայել կ'խորհի։ Երիտասարդութեան մէջ, մարդ երկուքին ալ կրնայ հասնիլ, բայց ծերութեան մէջ հոգեւոր երկիւղածութիւնն ալ, պատշաճութիւնն ալ մինէ չէին պահաններ եկեղեցականէ մը՝ ինքզինք բոլորանուէր Աստուծոյ գործին ընծայել։ 66 տարեկանին մէջ երկրորդ անգամ կարգուիլ խորհող եպիսկոպոսի մը քով հոգեւոր կեանքն ինչ նշանակութիւն կ'ունենայ։ Ո՛չ ապաքէն բոլորովին կեղծաւոր բանաձեւեր պէտք է ըլլան իր քարոզներուն մէջ յաճախ յեղյեղած հոգեւոր իտէալի, իսացական կեանքի յանկերգները։ Եթէ իր ա՛յս տարիքին մէջ իսկ չի կրնար աչխարհն ուրանալ, ինչ նշանակութիւն պիտի տայ իր հօտն իր այն պերճախօս խրատականներուն որով կ'պարգէ աչխարհասրութեան վրայ Քիստոսի և Պողոս Առաքեալին գեղեցիկ խօսքերը։ Եպիսկոպոս մը որ այս տարիքին մէջ իսկ այս աստիճան իր մարմինը կ'խորհի, իր անձին հանգստութիւնն պայմանները կ'կազմակերպէ նոր ի նորոյ, ինչ երեսով մարմնապաշտութեան դէմ կ'քարոզէ։

Բարեմտաբար կրնայ ենթադրուիլ թէ Տքդ. Բոդդըր նպատ. այրի Տիկին Ռլարքի միլիոնները Բարեգործութեան յատկացնելու համար է որ կարգադրած է այս քիչ մը ծիծաղելի մանուկութիւնը։ Բայց իր անձնասիրութիւնն ա՛յն աստեն միայն պիտի ապացուցանէր երբ ինքը այս բանն ըներ առանց ուղղակի մասնակցելու այն միլիոններուն։ Աւելի մարդկային չէ՞ մտածելը թէ ճիշտ այն միլիոններն չլանալով, հարուստ ամուսնութիւն մը կնքելու լոկ ակնարկով ըներ որ խելքն առաւ մնձանարուստ այրին։

Երբ մարդկային գործոցութեան մը հաստատ հաստանակութեամբ երկու տարբեր չարժառիթներ կրնան ընծայուիլ, բնական չէ՞ միթէ առաւելակչիռ գտնել այն չարժառիթն որ աւելի մօտ է մարդկային փորձառութեան, և աւելի հասանելի՝ մարդկային բնութեան։

Միլիոնաւոր այրի մը իրեն երկրորդ կին առնելուն առիթ, կրնայ ենթադրուիլ որ Նիւ Եորքի Եպիսկոպոսը թելադրուած ըլլայ հասարակ ընչաքաղցութեամբ, ինչպէս կ'պատահի ամուսնութեանց մեծ մասին մէջ։ Հարկաւ ընկերային խնդիրներու մէջ Ամերիկացիներուն չափ լայնարձակ չենք մտածեր, բայց գոնէ՛ մեր Արեւելեան խելքով կ'գտանենք թէ այսպէս պէտք էր ընէր այրի Տիկին Ռլարք։

Աւելի քննադատելի է Եպիսկոպոսը։ զի այս տարիքին մէջ, պարտական էր իր կոչումին աւելի համապատասխան համակրանքներ ու զբաղումներ ստեղծել իրեն համար։ Ջաւակներու և Թուններու տէր, այսուհետեւ ինքզինք կ'պարտէր աւելի ընդարձակ ընտանիքի մը չահերուն և հոգերուն։ Իր ընտանիքն այսուհետեւ իր Եկեղեցին էր։ Իրեն համար այլ եւս գոյութիւն չունէր փարհութեան մէջ ինքնուրոյն և իր հօտը գայթակղեցնելու վտանգը։ Ծերութեան մնացեալ տարիները փոխանակ փափուկ մեծցած նոր կնկան մը ինամքներուն, փայփայանքներուն յատկացնելու, իր ժողովուրդն աւելի աղէկ հովուելու, իր հօտին երիտասարդ անդամներուն երջանկութիւնն ապահովելու պէտք էր տար։ Իրեն համար մանաւանդ չէ՞ն Պօղոս Առաքեալին խօսքերը թէ կանաժրին իր կնոջ կ'ծառայէ, իր կնոջ հանելի ըլլալիք բաները կ'մտածէ, իսկ իրեն նման ժուրի մնացողն Աստուծոյ միայն ծառայել կ'խորհի։ Երիտասարդութեան մէջ, մարդ երկուքին ալ կրնայ հասնիլ, բայց ծերութեան մէջ հոգեւոր երկիւղածութիւնն ալ, պատշաճութիւնն ալ մինէ չէին պահաններ եկեղեցականէ մը՝ ինքզինք բոլորանուէր Աստուծոյ գործին ընծայել։ 66 տարեկանին մէջ երկրորդ անգամ կարգուիլ խորհող եպիսկոպոսի մը քով հոգեւոր կեանքն ինչ նշանակութիւն կ'ունենայ։ Ո՛չ ապաքէն բոլորովին կեղծաւոր բանաձեւեր պէտք է ըլլան իր քարոզներուն մէջ յաճախ յեղյեղած հոգեւոր իտէալի, իսացական կեանքի յանկերգները։ Եթէ իր ա՛յս տարիքին մէջ իսկ չի կրնար աչխարհն ուրանալ, ինչ նշանակութիւն պիտի տայ իր հօտն իր այն պերճախօս խրատականներուն որով կ'պարգէ աչխարհասրութեան վրայ Քիստոսի և Պողոս Առաքեալին գեղեցիկ խօսքերը։ Եպիսկոպոս մը որ այս տարիքին մէջ իսկ այս աստիճան իր մարմինը կ'խորհի, իր անձին հանգստութեան պայմանները կ'կազմակերպէ նոր ի նորոյ, ինչ երեսով մարմնապաշտութեան դէմ կ'քարոզէ։

Բարեմտաբար կրնայ ենթադրուիլ թէ Տքդ. Բոդդըր նպատ. այրի Տիկին Ռլարքի միլիոնները Բարեգործութեան յատկացնելու համար է որ կարգադրած է այս քիչ մը ծիծաղելի մանուկութիւնը։ Բայց իր անձնասիրութիւնն ա՛յն աստեն միայն պիտի ապացուցանէր երբ ինքը այս բանն ըներ առանց ուղղակի մասնակցելու այն միլիոններուն։ Աւելի մարդկային չէ՞ մտածելը թէ ճիշտ այն միլիոններն չլանալով, հարուստ ամուսնութիւն մը կնքելու լոկ ակնարկով ըներ որ խելքն առաւ մնձանարուստ այրին։

Երբ մարդկային գործոցութեան մը հաստատ հաստանակութեամբ երկու տարբեր չարժառիթներ կրնան ընծայուիլ, բնական չէ՞ միթէ առաւելակչիռ գտնել այն չարժառիթն որ աւելի մօտ է մարդկային փորձառութեան, և աւելի հասանելի՝ մարդկային բնութեան։

Միլիոնաւոր այրի մը իրեն երկրորդ կին առնելուն առիթ, կրնայ ենթադրուիլ որ Նիւ Եորքի Եպիսկոպոսը թելադրուած ըլլայ հասարակ ընչաքաղցութեամբ, ինչպէս կ'պատահի ամուսնութեանց մեծ մասին մէջ։ Հարկաւ ընկերային խնդիրներու մէջ Ամերիկացիներուն չափ լայնարձակ չենք մտածեր, բայց գոնէ՛ մեր Արեւելեան խելքով կ'գտանենք թէ այսպէս պէտք էր ընէր այրի Տիկին Ռլարք։

Աւելի քննադատելի է Եպիսկոպոսը։ զի այս տարիքին մէջ, պարտական էր իր կոչումին աւելի համապատասխան համակրանքներ ու զբաղումներ ստեղծել իրեն համար։ Ջաւակներու և Թուններու տէր, այսուհետեւ ինքզինք կ'պարտէր աւելի ընդարձակ ընտանիքի մը չահերուն և հոգերուն։ Իր ընտանիքն այսուհետեւ իր Եկեղեցին էր։ Իրեն համար այլ եւս գոյութիւն չունէր փարհութեան մէջ ինքնուրոյն և իր հօտը գայթակղեցնելու վտանգը։ Ծերութեան մնացեալ տարիները փոխանակ փափուկ մեծցած նոր կնկան մը ինամքներուն, փայփայանքներուն յատկացնելու, իր ժողովուրդն աւելի աղէկ հովուելու, իր հօտին երիտասարդ անդամներուն երջանկութիւնն ապահովելու պէտք էր տար։ Իրեն համար մանաւանդ չէ՞ն Պօղոս Առաքեալին խօսքերը թէ կանաժրին իր կնոջ կ'ծառայէ, իր կնոջ հանելի ըլլալիք բաները կ'մտածէ, իսկ իրեն նման ժուրի մնացողն Աստուծոյ միայն ծառայել կ'խորհի։ Երիտասարդութեան մէջ, մարդ երկուքին ալ կրնայ հասնիլ, բայց ծերութեան մէջ հոգեւոր երկիւղածութիւնն ալ, պատշաճութիւնն ալ մինէ

դպրոցներ է բաց արել, չատ ուսանողների չքաւորների օգնել է, քանի՛ քանի՛ ուսանողներ աւարտել են, այսօր ինժիներ են (ճարտարագէտներ) այլևայլ պաշտօններ են վարում։ Ինքի՛ քանի՛ ուսանողների են օգնել, որ այսօր պարծենում ենք, որ հին անգամների չնորհիւն չատ առաջ են գնացել։ Որովհետև Մարդասիրական Մարմնոյն կանոնագրութիւնը փոխուել է, և այսօր կրճատուել է այն՝ ինչ որ առաջ էր ուսանողների օգնելը, Ռուսաստանն և արտասահման ուղարկելը, դպրոցների նպաստելը. բոլորի փոխարէն պէտք է չքաւորներին օգնել, մէկ էլ այն Աչխատանքի տուն է, որ մի թղթակցութիւն եւս գրել և յայտնել Բիւզանդիոնի ընթերցողներին։ Ո՛ւմ չէ յայտնի, որ բարեգործութիւնը լաւ բան է, բայց արի տես որ Մարդասիրական Մարմնոյն կանոնագրութիւնը փոխուել է, Մայր Աթոռի հակառակ թերթը սկսել է փառաբանել և երկինք բարձրացնել, որ մինչև այսօր Մարդասիրական Մարմինը ոչինչ չէ արել, ուրանալով ամէն բան, փառաբանում է արդի Մարդասիրական Մարմնոյն վարչութեան անդամներին, որոնք իրենց կուսակից են և նպաստները բաժանում են ա՛յնպիսի ընտանիքների, որոնք ապրուստի միջոցներ ունին եւ յայտնի բարեյաջողի տէր կանայք են և այլ ընտանեաց տէր մարդիկ։ Մանաւանդ, խնամական կապերով կապուածները։

* * * Բիւզանդիոնի ընթերցողներին յայտնի է որ անցեալ տարի յունիս ամսում կառավարութեան կողմից պահանջուել էր ծրագիրներ թեմական դպրոցների համար։ Այդ պահանջի համեմատ պատասխան պիտի տրուէր թէ տարեկան քանի՛ հոգեւոր կոչում ընդունող կայ, թէ վարդապետ, քահանայ, սարկաւագ և տարին պահանջ։ Այն ժամանակը ես Ս. Էջմիածին էի, մի քանի տողով յայտնեցի Բիւզանդիոնի ընթերցողներին։ Այդ օրէնքը մի նամակ Մայր Աթոռի հակառակ թերթի համակիր մի բարեկամը գրում է, որ երկու ու կէս դպրանոցների համար, ոչինչ չի գրուի։ Այդ թերթը ո՛չ թէ լռում է, այլ սկսում է ըսել որ սուտ է, այդպիսի պահանջ չկայ, միայն կամենում են թեմական դպրանոցները վարդապետներով, քահանաներով լցնել, կղերականներ պատրաստել ևն։ Սր չէր անցնում, որ նորանոր բաներ չգրուէին։ Անցնում է մի քանի ամսիս, ահա Ռուսաց «Արգունտ» լրագիրը, որ ի Տփղիս, հաղորդում է որ ճիշտ էր ինչ որ մենք արատապել էինք, բայց այժմ մենք էլ տեղեկութիւն ունինք որ Քիւրդոր անգամ պահանջել են։ Ահա այդ առաջ թերթից արատապում է և իւր տչխարհի յայտնում, որ ճիշտ է թեմական դպրոցների համար նախապատրաստութիւնը քացատրութիւն է պահանջել Մայր Աթոռէն։ Բագուից գրում են որ գիւղատնտես Քալանթարեան Ա. Ն. Վրձիւը գնայ իւր մածունը պատրաստէ, Առաքել Բարխանեանը գնայ իւր դիպչէնը խփի։ Լէօ հեռագրատան ծառայող է եղել առաջ, իսկ Ն. Առաքելեանը չտապի Դաւրէժ, իւր հօր կորցրածը ձեռք բերի։ Կառավարութեան պահանջը այս է, որ ինչո՞ւ պետական ծխական-թեմական հոգեւոր դպրոցներում—տեսուչը վարդապետ է լինում, ուսուցիչներից չատերը քահանայ, իսկ Հայոց սեմինարիայում բժիշկ և աչխարհական տեսուչներ։ Մերոնի Ս. Հայրապետը

բոլոր թեմական դպրոցներում առաջարկել է տեսուչները վարդապետներն ընտրեն։ Քանի տարի է որ Շուշու թեմական դպրոցում տեսուչը վարդապետ է, ուղիղ 3 տարի է Բենիկ Վրդ. Շուշում տեսուչ է, և այնպիսի գեղեցիկ կերպով դպրոցը կառավարում է, որ թերթը բարկութիւնից կեղծ ու պատիր թղթակցութիւններ է հրատարակում և վերջը Հոգաբարձութեան հաւաքներում հարցնել՝ նոյն թերթի մէջ մի հերքում է գրում, որը ստորագրած են Ս. Ժամկոչեան, միևնոյնէր, երդուեալ հաւատարմագրով Զ. Իչխանեանց՝ քաղաքագլուխ, Բ. Աբրիքեկեան, որ գաւառապետ եղած է, Ս. Իւզբաչեան, Ի. Զուրաբեանց։ Եւ ասանօս թերթը և իւր երդուեալ թղթակիցները կարմրում են։ Ս. Կաթողիկոսի որոշումը անփոփոխ լինելով՝ Երեւանում տեսուչ են ընտրել Տ. Տիրայր վարդապետին, իսկ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրանոցի տեսուչ են ընտրել փոխանորդ Տ. Գարեգին վարդապետ Ծովսէփեանցին, որ և չէփորի պաչտօն կ'կատարի և փոխանորդ կլինի, մինչև թեմի առաջնորդը հաստատուիլը։ Այժմ մայր Աթոռի հակառակ թերթը վայնասուն ձգել է, որ Ներսիսեան դպրանոցի հոգաբարձութիւնը ի զուր է լռում, պիտի գնայ Ս. Էջմիածին և բողոքի հոգեւոր տեսուչ նշանակելու գէմ։ Աս ապացէ՛ք խնդրեմ, ի՞նչ անուն տանք, այդ խաբգրութեան մէջ մի կատարեալ անձնասորութիւն չկայ, որ գոնէ դպրոցական աննպատակ հանգամանքներնիսի տանելով լռութեան տան։ Դիտէք այդ թերթի վարչատուն ինչո՞ւ համար է, որ վրէժ առնեն որոգայթներից, որովհետև Շուշուց խոյտակ կերպով հեռացրին Լէօն Սարգսեանցին, հոգեւոր դպրանոցում հաստկարօրականութիւն քարոզելու առթիւ։ Որովհետև Ներսիսեան դպրանոցի խումբը այնպիսի անձերքներից է կազմուած, որ չատերը իրենց գործարկից են, և խիստ հակոտնեայ են Թեմական դպրոցներուն պիտի լինի այդ կրօնաբարոյական հիմնարկութիւնների մէջ, վայնասուն ձգում են, որ մի գուցէ իրենց թանկ թեռ ասող լինի։

* * * Ամանուհու պատմութիւնը արդէն Բիւզանդիոնի ընթերցողներին յայտնի է։ Տ. Ղեւոնդ քհնյ. Տէր—Աստուածատուրեանը մեր Թղթակցութիւնը կարդալով, խնդրում էր, որ մի փոքր Թիւրիմացութիւնը ուղղեմ։ Ճարտարագէտի անձը հարատ Հայը իւր ծնական է. մի կողմից էլ ինքը ներկայ է եղել, 1200 ռուբլին ալևտնուհուն տալիս, ոչ թէ 400 ր. վերցրել է Արքէն վարդապետը, այլ 300 ր. է վերցրել։ Մենք ոչինչ չունինք ասելու. Թղթակիցը չի կարող վաղի հարց ու փորձ անի, թէ ո՛րքան է եղել Տ. Ղեւոնդ քահանայի խնդիրը կատարելով՝ ասում եմ, որ Արքէն վարդապետը 300 ր. է վերցրել իբրեւ ծախքեր, ո՛չ թէ 400 ր.։

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ Գ. Ղ. ՔԷՉԵԱՆԵԱՆ

Պատ.

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ՔՐՈՆԻԿ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՆ ՈՒ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ.

Մարդասիրական Մարմնոյն չորս յարկանի շինութիւնը Վերաքննիչ դատարանը վճռել էր յօգուտ Կրթական Նախարարութեան, մէկ էլ նորից բողոք է արուած Պետերբուրգ՝ Սենատին (Վարիչ Մերակայտ)։ Հանգուցեալ Դիլբարեանը, որ այդ չորսյարկանի շինութիւնը կանենում էր Ս. Էջմիածնի նուիրելչ, էլի նոյն պարոնը և սագերը աղաղակ բարձրացրին՝ նոյն խօսքերը կրկնելով, այսօր անագին ծախքեր են անում, ձեռք բերելու չորս յարկանի փառաւոր շինութիւնը։ Մարդասիրական Մարմինը, որ առաջ Հայոց եկեղեցական գործոցներին է օգնել, առանձին Եկեղեցական ծխական ոգիրը գործելու ամէն անկախութիւններու հակառակ, կրնայ կասկածելի երեւալ։ Բարեբախտաբար, իր անստգիւտ բարեյականը, իր անցեալը, վերջապէս ամէն բան ի նպաստ իրեն կ'խօսին։

=Ձեր ընելիք լաւագոյն բանն է, կ'կրկնեմ, ամէն բան պատմել ինձ անկեղծօրէն, ըսի։ Հանդարտ եղիք, եթէ ձեր օրդին անմեղ է, ցաւալի բան մը չի պատահիր իրեն։

=Ալի՛ս, առանձին ձգէ՛ մեզ, ըսաւ մայրը։

Ազջիկը դուրս ելաւ։

=Ո՛չ, Տէ՛ր իմ, չարունակեց մայրը, դիտաւորութիւն չունէի պատմել ձեզ, բայց քանի որ ազջիկս խօսեցաւ, ու՛լ վարանելիք բան չունիմ։ Ամէն բան պիտի ըսեմ ձեզ, առանց ամենափոքր մանրամասնութիւն մը զանց ընելու։

=Ամէնէն խոհեմ բանն ալ ա՛դ է, ըսի։

—Մր. Տրէպպըր երեք չաբաթի չափ մեր տունը կեցաւ։ Ինք և քարտուղարը, Մր. Սգէնկէրսըն, Եւրոպա ճամբորդութիւն մ'ընելու ելած էին։ Դիտեցի որ իրենց անտունկներուն վրայ պիտակ մը կար, «Քօրէնհակ» գրուած։ Հարկ է վերջին անգամ այդ քաղաքին մէջ էին։ Մր. Սգէնկէրսըն հանդարտ և զգուշաւոր մարդ մ'էր, բայց իր աչքը, կ'ցաւիմ ըսելու, բոլորովին հակառակն էր։ Կոշտ և վայրագ մարդուն մէկն էր։ Հոս գալուն իրիկունն իսկ, գինովցաւ։ Պէտք է խոստովանիմ որ կէս օրն անցնելուն պէս, ա՛լ իր սովորական վիճակին մէջ չէր։ Սպասաւորներուն հետ վարուելու իր եղանակը զղուելի ընտանութիւն մ'ունէր։ Ամէնէն ցաւալին սա է որ աղջկանս Ալիսի՝ հետ ալ մէնէնդին վարմունքն սկսաւ ունենալ։ Քանիցս անոր հետ խօսեցաւ այնպիսի եղանակով մը զոր, փա՛ռք Աստուծոյ, հասկնալու վիճակի մէջ չէր աղջիկս։ Այնքան անմեղ է։ Անգամ մ'ալ ուշեց աղջազուրել։ Քարտուղարն իսկ զայրացաւ, և խստիւ յանդիմանեց զինք իր անազնիւ վարմունքին համար։

=Բայց ինչո՞ւ կ'հանդուրժէիք այդ ամէնուն, հարցուցի։ Կարծեմ թէ ազատ էք ձեր վարձակալները դուրս հանել, երբ յարմար տեսնէք։

Տիկինը կարմրեցաւ այս խիստ տրամաբանական դիտողութեանս վրայ։— Ատուած վկայ է որ կ'ցաւիմ եկած օրն իսկ չեմաքելուս համար, ըսաւ։ Բայց չատ հրապուրիչ էր։ Իւրաքանչիւրն օրական մէկ սւէրլին կ'վճարէր, այսինքն երկուքը մէկ չաբաթը 14 սւէրլին։ Մանաւանդ որ հիմա գործի ատեն ալ չէ։ Ես այրի եմ։ Զաւակ, որ նաչատորմին մէջ է, չատ սուղի նստած է ինծի։ Բալութիւն չունեցայ այս գրամը մերժելու։ Բայց Մր. Տրէպպըրի վերջին անվայել ընթացքն ամէն սահման անցած ըլլալով, տունէն դուրս ըրի, չարժառիթն ալ բացատրելով։ Աւասիկ ան էր իր մեծնուժին պատճառը։

=Լա՛ւ, չարձնանկեցէք։

—Վարձակալներուս մեկնիլը տեսնելով ոգեւորուեցայ։ Պէտք է ըսեմ որ գաւակս արձակուրդ ունի և այս պահուս հոս է, բայց հաւարձակած չէի եղելութիւնը պատմել անոր, որովհետև գիտեմ թէ բարկացում է և թէ չատ կ'սիրէ քոյրը։ Երբ գուրը գոցեցի այդ մարդոց ետեւէն, կարծեցի որ ծանր բեռ մը գնաց կուրծքիս վրայէն։ Ա. ւա՛զ, ժամ մ'անցած չէր երբ դուռն զարնուիլն իւացայ։ Մր. Տրէպպըր էր որ ետ դարձած էր գրգռուած վիճակի մէջ։ «Քէօր» գինով էր։ Մտաւ այն սենեակն ուր կ'գտնուէի աղջկանս հետ և անկապակից խօսքերու հեղեղի մէջ կարծեցի հասկնալ թէ կառախումբը փախուցած էր։ Ցետոյ Ալիսի գարձաւ և իմ ներկայութեանս, անհոգեմաքար առաջարկեց անոր՝ մեկնիլ։ Ես սին փախիլ։—Զափասա էք, ըսաւ։ Օրէնքը չի կրնար արգիլել ձեզ։ Մտակս այնքան չատ է որ թէչպէս ծախսելս չեմ գիտեր։ Սա պատահին ուշադրութիւն մի՛ ընէք և ինծի հետ եկէք անմիջապէս։ Օ՛ն, եկէ՛ք։ Իլխանուհիի պէս պիտի ապրիք։

Ցետոյ Ալիսս այնքան ապարափեցաւ որ անոր քովէն անդին գնաց, բայց Մր. Տրէպպըր անոր գաստակէն բռնեց և չանաց դէպ ի գուռը քաչել տանիլ։ Սկաչ պոռալ։ Նոյն պահուն գաւակս, Արթուր, անսկէն ներս մտաւ։ Թէ ի՛նչ պատահեցաւ այն միջոցին, չեմ գիտեր։ Միշտներ, պայքարելու ձայներ լսեցի, բայց այնքան ապրափած էի որ չեմ յաջողակեցայ նոյն իսկ աչքերս վեր առնել։ Երբ ինքզինքս գտայ, տեսայ որ Արթուր գրան տակիս գետնի գացած էր, ձեռքը գաւազան մը, և քահ քահ կը խնդար։—Չեմ կարծեր որ, ըսաւ, այս ազգուր Մըգերը նորէն գայ անհանգիստ ընել ձեզ։ Ետեւէն երթամ ու տեսնեմ թէ ի՛նչ պիտի ըլայ։

ՍԼՐ Ա. ՔՕՆԼԷՆ—ՏՕՃԼԻ

Թարգմ. Ժ. ԵՒՐԱԿԱՑԻ (Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՍԿՈՎՈՒՄ

Մոսկուա, 26 Յուլիս. — Տեղւոյս գրողների միութեան նախագահ Ֆադեև ընդունեց Հայկական Սովետական Գրողների Միութեան պատուիրակութիւնը, որ կազմուած է Ա. Շիրվանզադէի, Ե. Չարենցի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Ալազանի, Ա. Ահարոնեանի, Ա. Ղազանչեանի, Ա. Ջրբաշեանի, Ա. Ասլանեանի, Ա. Ղանալանեանի, Ա. Ղազարեանի, Ա. Ղուկասեանի, Ա. Ղուկասեանի, Ա. Ղուկաս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

ՏԱՐԻ Բ.— ԹԻՒ 3 (ՀԱՄԱՐ 27)

1.1.

Ղուսաղ Ղարեան.—Հայկական հարցը եւ Տէր Զօրի ջարդերը։ Պատմական ուսումնասիրութիւն։ Գինը 1 ոսկի։ Ստացուելու է հեղինակէն։

Մուրատեան Հայկազունի.—Հայ ժողովրդի ազգային ոգին։ Գինը 1 ոսկի։ Ստացուելու է հեղինակէն։

Ղուկաս Ինճիճեան.—Պատմութիւն Հայոց։ Հատոր Գ. Գինը 1 ոսկի։ Ստացուելու է հեղինակէն։

Ղեւոնդ Ալիշան.—Սիսական։ Գինը 1 ոսկի։ Ստացուելու է հեղինակէն։

Ղեւոնդ Ալիշան.—Հայապատում։ Գինը 1 ոսկի։ Ստացուելու է հեղինակէն։

Ղեւոնդ Ալիշան.—Հայրենիք։ Գինը 1 ոսկի։ Ստացուելու է հեղինակէն։

Ղեւոնդ Ալիշան.—Հայ ճարտարութիւն։ Գինը 1 ոսկի։ Ստացուելու է հեղինակէն։

Ղեւոնդ Ալիշան.—Հայ ծաղկունք։ Գինը 1 ոսկի։ Ստացուելու է հեղինակէն։

Ղեւոնդ Ալիշան.—Հայ ծիրանիք։ Գինը 1 ոսկի։ Ստացուելու է հեղինակէն։

Ղեւոնդ Ալիշան.—Հայ ցօղունք